

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Włodzimierz Wróbel (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Eugeniusz Wildowicz

SSN Paweł Wiliński

Protokolant Katarzyna Gajewska

w sprawie **M. K.**,

skazanego z art. 280 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 8 lutego 2024 r., w trybie art. 535 § 5 k.p.k. kasacji wniesionej przez obrońcę skazanego, od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 29 grudnia 2022 r., sygn. akt II AKa 17/22 utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 9 grudnia 2021 r., sygn. akt II K 14/21,

1) uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2) obciąża Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 9 grudnia 2021 r. (sygn. akt II K 14/21), na podstawie art. 85 § 1 i § 2 k.k. i art. 86 § 1 k.k. w brzmieniu nadanym

ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, orzeczono wobec skazanego M. K. karę łączną pozbawienia wolności w wymiarze 13 lat.

Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 29 grudnia 2022 r. (sygn. akt II AKa 17/22).

Od powyższego orzeczenia kasacje wniósł obrońca skazanego, zarzucając wyrokowi:

„1. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia w sprawie, a polegające na obrazie art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. w następstwie uczestnictwa w wydaniu zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie sędziego nieuprawnionego do orzekania tj. istnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej o której mowa w art. 439 § 1 pkt.1 k.p.k. polegającej na tym, że w składzie Sądu Apelacyjnego, który rozpoznawał apelacje od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z dnia 9 grudnia 2021 r w sprawie sygn. akt II.K 14/21 brał udział Pan Sędzia X.Y. powołany na stanowisko Sędziego Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie postanowieniem Prezydenta RP z dnia [...] r. na wniosek z dnia [...] r. Krajowej Rady Sądownictwa działającej w składzie określonym przez ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U z 2018 r poz.3), w sytuacji gdy procedura powołania sędziego na pełnione stanowisko, w której uzyskanie przez sędziego votum zależy od pozytywnej opinii organu niezapewniającego minimalnych standardów konstytucyjnych, konwencyjnych oraz unijnych w zakresie niezależności i bezstronności względem władzy politycznej, jakim jest Krajowa Rada Sądownictwa w składzie ukształtowanym na podstawie nowelizacji ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., z uwagi na niespełnienie w procesie powołania na urząd sędziego instytucjonalnych minimalnych gwarancji bezstronności i niezależności, przesądza o braku możliwości zewnętrznego postrzegania sądu z udziałem tak powołanego sędziego jako niezależnego, bezstronnego i niezawisłego sądu ustanowionego ustawą sprawującego wymiar sprawiedliwości w demokracji konstytucyjnej w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej,

wykluczając tym samym wykonywanie przez powołanego w tak ukształtowanej procedurze sędziego czynności orzeczniczych, co w przedmiotowej sprawie prowadzi do wniosku, że w czasie wydania zaskarżonego orzeczenia Pan SSA X.Y. - pomimo formalnego posiadania votum sędziowskiego - nie posiadał uprawnień do orzekania w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k.

2. *rażące naruszenie przepisów prawa procesowego mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia w sprawie, a polegające na obrazie:*

- art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez brak odpowiedniego odniesienia się Sądu II-ej instancji do istotnych zarzutów zawartych w apelacjach obrońców oskarżonego M. K. (pominięcie rozważań dotyczących błędu w ustaleniach stanu faktycznego polegającego na przyjęciu, iż okoliczności dotyczące zarówno osoby skazanego, jak i jego poszczególnych czynów przemawiają za wymierzeniem temu skazanemu kary łącznej w oparciu o zasadę asperacji, podczas gdy prawidłowa ocena całokształtu okoliczności podmiotowych i przedmiotowych odnoszących się do skazanego wskazuje na zasadność zastosowania przy łączeniu kar zasady zbliżonej do całkowitej absorpcji),

- art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez brak odpowiedniego odniesienia się Sądu II-ej instancji do istotnych zarzutów zawartych w apelacjach obrońców oskarżonego M. K. (pominięcie rozważań dotyczących pomiędzy poszczególnymi przestępstwami zachodzi bliski związek przedmiotowy i podmiotowy, a przesłanka prognostyczna pozwala na stwierdzenie, że kara łączna w wysokości najwyższej z wymierzonych kar jednostkowych jest wystarczającą oceną zachowania się sprawcy

3. *art. 433 § 1 in fine k.p.k. w zw. z art. 455 k.p.k. przez zaniechanie dokonania w postępowaniu odwoławczym przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie gruntownej analizy materiału dowodowego sprawy i w efekcie przyjęcie, że stanowisko Sądu I-szej instancji w zakresie oceny postępowania oskarżonego jest prawidłowe i znajduje pełne oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym,*

4. *art. 433 § 1 in fine k.p.k. w zw. z art. 455 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. przez zaniechanie dokonania w postępowaniu odwoławczym przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie gruntownej analizy materiału dowodowego sprawy i w efekcie orzeczenie*

w stosunku do oskarżonego nadmiernie surowy wymiar orzeczonej w stosunku do oskarżonego kary pozbawienia wolności przez orzeczenie w stosunku do niego kary pozbawienia wolności w wymiarze łącznym zbliżonym do 11-u lat pozbawienia wolności.”

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 29 grudnia 2023 r. w zaskarżonej części.

Prokurator wniósł o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście zasadna w odniesieniu do zarzutu 1, co czyniło rozważenie pozostałych zarzutów zbędnym.

Sąd Najwyższy w tym składzie podtrzymuje wielokrotnie wyrażany w innych swoich orzeczeniach (zob. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego: z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22 [OSNK 2022, z. 6, poz. 22] i z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22 [OSNPiUS 2022, nr 10, poz. 95]; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 lutego 2023 r., II KB 10/22 [OSNK 2023, z. 5-6, poz. 28], z dnia 13 kwietnia 2023 r., III CB 6/23 i z dnia 19 października 2023 r., I ZB 52/22.; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21 [OSNK 2023, z. 5-6, poz. 22], z dnia 12 października 2022 r., III KK 193/20, z dnia 19 października 2022 r., II KS 32/21 [OSNK 2023, z. 5-6, poz. 24], z dnia 14 grudnia 2022 r., II KK 206/21 [OSNK 2023, z. 5-6, poz. 25], z dnia 15 lutego 2023 r., II KK 571/22 [OSNK 2023, z. 5-6, poz. 27], z dnia 6 kwietnia 2023 r., II KK 119/22, z dnia 19 kwietnia 2023 r., III KK 375/21 [OSNK 2023, z. 5-6, poz. 29], z dnia 17 maja 2023 r., V KK 17/23, z dnia 14 czerwca 2023 r., II KK 489/21, z dnia 18 lipca 2023 r., III KS 26/22, z dnia 24 sierpnia 2023 r., V KK 562/22, z dnia 26 września 2023 r., II KK 288/23, z dnia 28 września 2023 r., II KK 55/23, z dnia 11 października 2023 r., III KK 185/23, z dnia 18 października 2023 r., III KK 60/23, z dnia 8 listopada 2023 r., III KK 239/23), jak i w orzeczeniach trybunałów międzynarodowych – Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [TSUE] i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka [ETPCz]) – (zob. wyroki ETPCz: z dnia 22 lipca 2021 r., w sprawie Reczowicz przeciwko Polsce [skarga nr 43447/19], z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko

Polsce [skargi nr 49868/19 i 57511/19], z dnia 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce [skarga nr 1469/20], z dnia 15 marca 2022 r. [Wielka Izba], Grzęda przeciwko Polsce (skarga 43572/18), z dnia 23 listopada 2023 r., Wałęsa przeciwko Polsce [skarga nr 50849/21] oraz wyroki TSUE z dnia 15 lipca 2021 r., C-791/19, z dnia 21 grudnia 2023 r., C-718/21), pogląd, że Krajowa Rada Sądownictwa ukształtowana ustawą o KRS z 2017 r., nie jest organem niezależnym od władzy wykonawczej i ustawodawczej, a tym samym nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje art. 187 ust. 1 Konstytucji RP.

Konsekwencją dopuszczenia do funkcjonowania, w sferze obejmującej proces nominacyjny sędziego, organu powołanego w sposób sprzeczny z Konstytucją RP, jest odpadnięcie przyjmowanego dotąd powszechnie domniemania niezawisłości i bezstronności sędziego nominowanego na wniosek tego organu. Tym samym, jak to stwierdzono w uzasadnieniu powołanej wyżej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, nie istnieje już to domniemanie w stosunku do osób, które przystąpiły do konkursów sędziowskich po dniu 17 stycznia 2018 r., a ustalenie czy konkretny sędzia, który uzyskał nominację w opisywanych warunkach, nie jest stronniczy, w sytuacji, gdy przestała obowiązywać reguła jego bezstronności, która była zasadą przed 2018 r., wymaga przeprowadzeniu dowodu pozytywnego bezstronności, gdy uprzednio trzeba było wykazać sytuację przeciwną – brak bezstronności.

Jak wskazywano już wielokrotnie w orzecznictwie polskiego Sądu Najwyższego, jak orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka problem dotyczący niezależności polskich sądów i ich odpowiedniej struktury ma charakter systemowy. Kwestia ta zwłaszcza wybrzmiewa w tych przypadkach, gdy konkretni sędziowie nie tylko swoją karierę orzeczniczą zaczęli, bądź kontynuowali w oparciu o decyzje Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2018.3), ale brali aktywny udział we wspieraniu wszelkich „reform” wymiaru sprawiedliwości po roku 2015 i utożsamiali się z wyrażanymi przez ówczesnie rządzących kierunkami zmian. Zagadnienie to nabiera dodatkowego

wymiaru w przypadku tych sędziów, którzy nie tylko uczestniczyli w bezprawnej procedurze przez niekonstytucyjnym organem, jakim jest wspomniana Rada, ale ponadto przyjmowali stanowiska z rąk Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego i swoimi działaniami w pełnym zakresie popierali te wszelkie decyzje czy zmiany, które następnie były jednoznacznie uznawane przez sądy międzynarodowe za naruszające gwarancje prawa do niezależnego sądu ustanowionego ustawą. Ich kariery w strukturze sądownictwa powszechnego, czy też nawet i Sądu Najwyższego były nietypowe o tyle, że awanse do sądów wyższych instancji lub na stanowiska funkcyjne miały bezprecedensowo szybki charakter. Przypomnieć należy, że w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., w sprawie I KZP 2/22 (OSNK 2022, z. 6, poz. 22) zaakcentowano kluczową dla procesu nominacyjnego okoliczność, tj. że Krajowa Rada Sądownictwa ukształtowana w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3) nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1. W uchwale tej zaakcentowano także, należy mieć na względzie stopniowalność kryteriów doboru do sądów różnego rzędu, gdyż surowsze są wymagania w stosunku do sędziów ubiegających się o awans do sądów, które znajdują się wyżej w strukturze sądownictwa, co prowadzi to konieczności oceny w ramach testu niezawisłości konkretnego sędziego takich okoliczności, jak równoczesność (lub zbliżony czas) uruchomienia drogi awansowej z objęciem ważnego stanowiska w administracji sądowej w drodze arbitralnej decyzji Ministra Sprawiedliwości, utajnienie obrad KRS w zakresie danej kandydatury, jednoznacznie negatywna opinia zgromadzenia ogólnego sędziów, porównanie osiągnięć zawodowych kandydata z doświadczeniem zawodowym i poparciem środowiska dla kontrkandydatów oraz to, czy kandydat w ogóle miał kontrkandydata do awansu, czy też był jedyną osobą, która wzięła udział w danym konkursie.

Obecny skład Sądu Najwyższego w pełni akceptuje argumentację prezentowaną przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 grudnia 2023 r. w sprawie sygn. akt III KK 39/23, a odnoszącą się możliwości ukształtowania składu sądu spełniającego standardy niezawisłości i bezstronności, z udziałem sędziego X.Y.. To

pozwoili Sądowi Najwyższemu w obecnym postępowaniu uznać, że zarzut podniesiony w kasacji ma charakter oczywiście zasadny i sprawę rozstrzygnąć w trybie przewidzianym w art. 535 § 5 k.p.k.

W związku z tym nie jest także konieczne ponowne drobiazgowe omawianie przebiegu kariery sędziego X.Y.. po 2015 roku, ani szczegółów konkursu na stanowisko sędziego w Sądzie Apelacyjnym przed KRS. Ważne jest jednak zwrócenie uwagi na pewne istotne aspekty:

Sędzia X.Y.. powołany został do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie postanowieniem Prezydenta RP z dnia [...] r., nr [...], na wniosek zawarty w uchwale KRS Nr [...] z dnia [...] r. Warto zaznaczyć, że sędzia X.Y.. wykazywał stałe wsparcie dla kandydatur do Krajowej Rady Sądownictwa, która od 2018 roku jest organem nieodpowiadającym konstytucyjnej charakterystyce. W roku 2018 udzielił swojego poparcia sędziemu R. P., wobec którego pojawiły się istotne zastrzeżenia wyrażone przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Apelacyjnego w Krakowie w uchwale z dnia [...] roku. Te zastrzeżenia wynikały z jego delegacji do tego Sądu oraz ubiegania się o stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego w Krakowie.

Dodatkowo, w roku 2022 sędzia X.Y.. poparł kandydaturę R. P. jako kandydata do Krajowej Rady Sądownictwa, który wówczas był sędzią Sądu Rejonowego w J. i został delegowany do Sądu Apelacyjnego w R. Ponadto, Minister Sprawiedliwości wyznaczył sędziego R. P., co było dotychczas niepraktykowane, na stanowisko Prezesa tego Sądu. Złożenie podpisu pod listą poparcia kandydata do Krajowej Rady Sądownictwa, której niekonstytucyjny status w sposób jednoznaczny został określony w orzecznictwie sądów polskich i trybunałów międzynarodowych w sposób jednoznaczny w odbiorze zewnętrznym był i jest odczytywany jako szczególne wsparcie i powiązanie z władzą wykonawczą.

Bez wątplenia można zauważyć, że opisane wydarzenia w odbiorze opinii publicznej sugerują pełne poparcie sędziego X.Y.. dla kontrowersyjnych zmian w ustroju sądów powszechnych, które miały miejsce od 2017 roku. Te zmiany miały na celu ograniczenie niezależności sądów i podporządkowanie ich innym władzom,

zwłaszcza władzy wykonawczej reprezentowanej przez ówczesnego Ministra Sprawiedliwości, który jednocześnie pełnił funkcję Prokuratora Generalnego.

Istotną okolicznością wzmacniającą tę tezę jest fakt wyznaczenia sędziego X.Y.. na funkcję Prezesa Sądu Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Rzeszowie w dniu 9 listopada 2018 roku przez J. M., pełniącego obowiązki Prezesa Izby Dyscyplinarnej powołanej przy Sądzie Najwyższym jako zakazany przez Konstytucję RP sąd wyjątkowy. Podobne znaczenie ma kolejna decyzja o wyznaczeniu go na to stanowisko w dniu [...] roku, podjęta przez T. P., Prezesa tej Izby. Chociaż samo wyznaczenie sędziego do pełnienia obowiązków sędziego Sądu Dyscyplinarnego przez Ministra Sprawiedliwości (w przypadku sędziego X.Y.. nastąpiło to w dniu [...] roku) nie było warunkowane jego zgodą, to jednak już przyjęcie funkcji Prezesa takiego Sądu - zwłaszcza w 2021 roku - powinno być poddane krytycznej ocenie pod kątem zewnętrznej oceny spełnienia kryteriów niezawisłości i bezstronności. Warto podkreślić, że wówczas wszyscy sędziowie mieli świadomość istniejących istotnych zastrzeżeń co do statusu Izby Dyscyplinarnej, niekonstytucyjnego statusu Izby Dyscyplinarnej, której orzecznictwo trybunałów międzynarodowych odmówiło cech sądu. Zastrzeżenia te zostały zresztą wprost i jednoznacznie wypowiedziane w uchwale połączonych trzech Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., która w tym zakresie wdrażała standard oceny niezależnego sądu wyznaczony przez TSUE w wyroku z dnia 19 listopada 2019 r., w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18 (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2023 r., II KK 74/22).

Należy stwierdzić, że łączna ocena okoliczności w postaci:

1. udziału sędziego X.Y.. w procedurze awansowej przed niekonstytucyjnym organem (Krajowa Rada Sądownictwa po zmianach z 2018 r.);
2. dwukrotnego udzielenia poparcia kandydatom do niekonstytucyjnego organu, jakim stała się Krajowa Rada Sądownictwa, przy pełnej świadomości dewastującego wpływu tego organu na system wymiaru sprawiedliwości w Polsce,

3. przyjęcia funkcji Prezesa Sądu Dyscyplinarnego na podstawie decyzji osoby kierującej zakazanym przez Konstytucję RP sądem specjalnym (Izbą Dyscyplinarną) oraz w warunkach wykorzystywania promowanego przez władzę wykonawczą systemu dyscyplinarnego do represjonowania sędziów i prokuratorów chroniących niezależność sądownictwa i praworządność,

prowadzi do wniosku, że sędzia, który awansował w takich warunkach, może być postrzegany jako silnie związany z władzą wykonawczą nierespektującą zasad konstytucyjnych, w szczególności zasady niezależności wymiaru sprawiedliwości, co oznacza, że sąd z udziałem takiego sędziego nie będzie postrzegany jako sąd w pełni bezstronny i niezawisły.

Te wszystkie elementy uzasadniają stwierdzenie, że w niniejszej sprawie sąd drugiej instancji nie zapewnił prawa do sądu niezawisłego i niezależnego, ustanowionego ustawą w kontekście zarówno konstytucyjnym, jak i konwencyjnym. Z perspektywy zewnętrznego obserwatora funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, powstaje uzasadnione przekonanie, że sędzia X.Y. uzyskał awans na stanowisko sędziego Sądu Apelacyjnego, w wadliwej procedurze, z uwagi poparcie udzielane władzy wykonawczej w okresie systemowego naruszania przez nią zasad praworządności i trójpodziału władzy, co uzasadnia zarzut braku spełnienia standardu bezstronności i niezawisłości składu sądu z jego udziałem.

Uwzględniając całokształt przeprowadzonych powyżej rozważań, należało na podstawie art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji. Procedując powtórnie w postępowaniu odwoławczym Sąd ten rozpozna sprawę w składzie nie rodzącym wątpliwości co do jego niezależności, niezawisłości i bezstronności.

[J.J.]

[ał]